

**Erasmi a Chokier Tractatus iurisdictionis ordinariae in
exemptos, illorumque exemptione ab ordinaria
iurisdictione**

in duos tomos distinct.

I. Scholia in Constitutionem Concilii Lateranensis. II. Conservatorias
Ecclesiasticas quaest. 130. III. Conservatorum Laicorum materiam,
Tribunali viginti duûm virum Leod. adoptatam comprehendens

**Chokier, Érasme de
Coloniae Agr., 1684**

§. Secundus. Summarium.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61908](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61908)

Ecclesiæ conturbati, quæ quidem omnia congruunt Concil. Trident. Sessione 24. cap. 11. de refer.

(21) Nec non divini perseverantia servitii nullatenus retrahantur. Exemptiones ortas & concessas esse, ut Exempti à jugo Ordinarii liberati quietius intentiusque divino vacare possint officio, à quo frequenter ordinariorum malevolentia retraherentur, ostensum est Exemptionum lib. 1. quæst. 1. Pontifex itaque cui quies & tranquillitas subditorum cura est, non plane tollere vult Exemptiones, ne subditi à divino servitio retrahantur. Sed quadamtenus tantum ut ordinariis qualis obedientia subditisque etiam libertas conservetur.

§. SECUNDUS.

SUMMARIUM.

1. Pontifex sive dicitur, quod ab aliis audivit.
2. Patriarche qui dicantur.
3. Apud gentes quadripartitus ordo flammum, ut est in hierarchia Ecclesiæ quatuor primates.
4. Patriarche an viscent.
5. Patriarche an jurisdictionem habeant in subditos suorum suffraganeorum.
6. Quid nem Metropolitanus.
7. Quasi sit jurisdictione Metropolitanus in subditos sui suffraganei.
8. Cathedra ebronon.
9. Collegiata Ecclesia qua dicitur.
10. Appellationes personarum an collegia comprehendantur.
11. Collegia an habeant jurisdictiones in singulos de collegio.
12. Clerici sunt duplicis speciei.
13. Clericorum appellatione Monachi non comprehenduntur.
14. Regulares subiacent punitioni suorum prelatorum.
15. Verbum presumpserit qualiter intelligatur.
16. Quatio debeat esse correctio.
17. Spes venie incontinentium peccati.
18. Delinquentes spe immunitatis an Exemptione gaudeant.

(21) SANE, (22) nuper ad nostrum relatio fide digna pervenit auctum (23) quod Canonici Patriarchalium (24) Metropolitanarum (25) Cathedralium (26) & Collegiatarum Ecclesiarum (27) & alii Clerici sæculares (28) plura præsumunt (29) quæ ipsis infamiam non parvam pariunt (30) & aliis inferunt laesionem (31) prætextu Exemptionis & libertatis à Sancta Sede obrepta (32) Ordina-

dinariorum correctiones, (31) & ordinationes subterfugium (34) ac eorum forum sive iudicium declinant (35) nonnulli etiam impunitatem suorum excessuum per privilegia Exemptionis obtinere sperantes, excessus ipsos committere non verentur (36) quos nisi per Exemptionem qua gaudent, crederent se defendi nullatenus fuissent commissuri.

S C H O L I U M.

(21) SANE. Dictio hæc est adfertiva frequenter in Constitutionibus Pontificum usurpata, uti videre est in plerisque extravaganibus Joannis 22. & infinitis prope Juris Canonici textibus.

(22) Ad nostrum relatio fide digna pervenit audium. Pontifex certam habere dici potest scientiam, seu scire quod ab aliis audit. *l. item veniunt §. potitum ff. de peti. hered. l. quidam §. ex quo ff. de administ. tut. gloss. in extravag. Joan. 22. incip. si fratrum verb. notitiam ne sede vacante.*

(23) Quid canonici Patriarchatum. Patriarcha inquit Beatus Isidorus lib. 7. *Ethymol. cap. 12. relatus in cap. Cleros §. ordo vers. Patriarcha. dist. 21.* Græca lingua summus Patrem interpretatur, quia primum post Apostolicum tenet locum, & id quia summo honore fungitur, tali nomine censetur sicut Romanus, Antiochenus, Alexandrinus, Hierosolimitanus, ita ille. Inventa potè est & constituta Patriarchatus dignitas jure positivo teste Joanne de Selua. *tract. de beneficio part. 1. quest. 4. n. 27.* Suffecta que est Beato Petro uti refert D. Hugo. *tract. de officio quatuor Prælatorum par. 4. rubr. Quales Officiales Imperator ante conversionem habuit Vol. Occ. 14. fol. 195.* in locum primatis seu primifluminis. Erat enim apud gentiles quadripartitus ordo personarum, penes quos stabat religionis administratio, Primates seu primi flamines, quibus surrogati sunt Patriarchæ, Archiepiscopi, in quorum locum Archiepiscopi, flamines in quorum etiam locum sunt Episcopi, & Parochi in quorum locum sunt Pastores hodierni. Quod autem fuerit permagna Patriarchatus dignitas testatur Joannes Franciscus de Pau. *Rotæ olim auditor. Tract. de visitatione part. 1. quest. 2. numer. 9. Et seqq. Occ. vol. 14.* In hæc verba: An Patriarcha possit visitare? responde, quod sic, quia supremum post Papam in subditos eorum super omnes alios Ordinarios habet principatum, *cap. antiqua de privileg. cap. exigite cap. filius de censib. in 6.* Sunt enim primi post Papam in Ecclesia Dei *cap. omnes sine dist. 22. præsertim illi quatuor, de quibus in d. cap. antiqua.* Ex quo infero idem in Patriarcha Aquilegens. & Venetarum olim Gradenf. Cum & ipsi inter prælatos Italiæ obtineant principatum, infero in omnibus etiam aliis prima-

metibus, sunt enim etiam adinstar Patriarcharum *d. cap. omnes sive dist. 22.* ut sunt Magteburgensis in Germania, & Buturicensis in Francia, & Ictias quod primates & Patriarchæ licet sint diversa nomina, tamen idem significant, *cap. 1. dist. 99. gloss. cap. unico de statu regul. in 6. & cap. provincia dist. 99.* Suntque quatuor principatus. Alii vero propriè dicuntur Primates, ut Aquilegensis, Venetarum sicutrogatus in locum Gradensis, & Toletanus & Bituricensis *9. quest. 3. nullus primas cum c. seqq. & cap. conciliorum dist. 63.* Et impropriè vocantur Patriarchæ hi duo secundùm, *Spec. de dispens. quest. dist. 63.* Et impropriè vocantur Patriarchæ in libro quem inscripsit, Monarchiam Conciliorum, Patriarchiam præferri Cardinalibus etiam Presbiteris excepto Cardinale Holtiensis, qui Papam coronat & Imperatorem inungit, *Rubr. Ordo. adfistentium Concilio num. 2. Oce. vol. 2. fol. 74.* qua de re etiam Nicolaus Boerius de ordine graduum utriusque fori *part. 1. num. 13. 14. & seqq. vol. Oce. 1. 4. fol. 301.*

Quærent nonnulli, an Patriarchæ in subditos suorum suffraganeorum manus possint apponere? Respondetur quod non, pro ut nec etiam Metropolitanus nisi in casibus notatis per gloss. in *cap. Pastoralis de officio ordinarii.* eosque etiam refert, & ita concludit dictus Joannes Franc. de Pavinis, *De visitatione part. 1. quest. 10. n. 49. & seqq.* De qua materia etiam late tractat Paulus Lancelotrus *Instit. Canonic. lib. 1. tit. de Episcopis.*

(24) *Metropolitanarum.* Archiepiscopus & Metropolitanus sunt Synonima, diciturque Archiepiscopus ab Archos, quod est Princeps, & Episcopus, quod est quasi princeps Episcoporum; Metropolitanus vero dicitur à mensura Civitatum quibus præ est, qua de re Albertus Trotius *erat. de per. scto Clerico lib. 1. cap. 13. 7. num. 5. vol. Oce. 2. fol. 237. & gloss. cap. Cleros dist. 21.* Quam autem potestatem habeat Metropolitanus vide apud Joannem Bertachinium, *erat. de Episcopo lib. 4. part. 2. quest. 44. num. 102. vol. Oce. 2. fol. 165. DD. cap. Pastoralis de officio ord. cap. conquestus 9. quest. 4. & vide qua scripsi de Jurisdic. ord. in Exemptos lib. 1. quest. 3. numer. 10.*

(25) *Cathedralium.* Cathedralis Ecclesia nuncupatur ex eo, quod Episcopus in ea Cathedram habeat. *cap. 1. de major. & obed. in 6. cap. fin. de suppl. negl. Pralat. in 6. & hoc est sedem Episcopalem; Nomen est græcum, compositum ex chatos quod est Sedes, & edra, quod est sponda, Est autem sponda latus lecti, sponda enim sunt tabule quæ utrumque lectum sustinent, *d. cap. fin. verb. sponda.* Et sic Cathedræ Ethimologia inferit, quasi sedes spondata, hoc est utrumque spondis circumvallata, *gloss. Clem. dudum §. super Cathedram, de sepulchris.* Sumitur etiam Cathedra non modò pro sede Pontificali, *d. Clem. dudum §. super Cathedram.* Sed etiam pro sede Doctoris, unde versiculi.*

Rex solum, Doctor Cathedram, Judexque tribunal
Possidet, ac sedem præsul pratorque curule.

D

De

De Cathedra D. Chrysothomus, cap. *Multi Sacerdotes* dist. 40. sic loquitur:

» Multi Sacerdotes, & pauci Sacerdotes, Multi in nomine & pauci in opere, videte
 » ergo fratres quomodo sedetis super Cathedram, quia Cathedra non facit Sacerdo-
 » tem, sed Sacerdos Cathedram, non locus sanctificat hominem, sed homo locum
 » sanctificat, Non omnis Sacerdos sanctus, sed omnis sanctus est Sacerdos, Qui bene
 » sedet supra Cathedram, honorem accipit Cathedra, qui male sedet, in juram
 » facit Cathedra, Ideoque malus Sacerdos de Sacerdotio suo crimen acquirit non
 » dignitatem, in iudicio enim tuo sedes si quidem bene vixeris & bene docueris non
 » pulum instruis. Si bene docueris & male vixeris, tui solius condemnator eris.
 » Nam bene vivendo & bene docendo populum instruis quomodo vivere debeat.
 » Bene autem docendo & male vivendo Deum instruis quomodo te debeat condem-
 » nare.

9 (26) *Collegiarum Ecclesiarum.* Ecclesia Collegiata est, in qua est Collegium
 penes quod regimen & administratio Ecclesie spectat. Est enim Collegium quod-
 dam corpus fictum representatum per singulos in unum congregatos. *Immo ff.*
de fratre in sor. Petrus à Braxio in directorio electionum part. 3. cap. 21. num. 6. vol. 10. 14.
cap. cum omnes col. 17. & 18. de consue. Facere autem Pontifex debuit dicitis verba
 mentionem Collegiatam Ecclesiarum, ut sub hac dispositione collegia seu Eccle-
 sia Collegiata comprehenderentur. Quippe quod quandoque appellatione perso-
 10 narum collegia non comprehendantur. *Antonius de Poetis in clipeo Pastoralis cap. 3.*
num. 30. & 31. Rom. cons. 437. Constitutioque derogans privilegiis quarumcumque
 personarum collegia non comprehendit, *Rom. d. cons. 437. Anton. de Poetis ubi supra.*
 aliudque esse collegium, aliud singulos de Collegio, in tractatu Exemptionum sa-
 11 tis ostendimus, *lib. 1. quest. 23.*

11 An autem Collegium habeat jurisdictionem in singulos de Collegio; Abbas dicit
 non habere nisi adit consuetudo, in *cap. cum causa num. 7. de officio deleg.* qua de
 re vide quæ scripti tract. de Exempt. *lib. 2. quest. 47. & infra in materia conservatorum*
quest. 64. & 66.

12 (27) *Et alii Clerici Sæculares.* Clericorum duplex est species. Alii dicuntur
 Sæculares alii Regulares, Sæculares dicuntur, qui Sæcularia tractare & possidere
 possunt, Regulares qui non possunt, *Navarrus de Regularibus comment. 1. num. 6.*
 Potius enim horum Deus est, & ideo nihil quam Deum curare debent, cum Deus
 sit infinitus, omnipotens & omnia implens, *cap. 1. de summa Trinit.* Substantivo au-
 tem nomini Clericorum, adjectivum Sæculares adicitur, ambiguitatis tollendæ
 13 causa, licet enim propriè appellatione Clericorum Monachi non comprehendan-
 tur signanter in materia odiosa. *Bartholomeus Fumus in aurea armilla verb. Cleri-*
cus num. 2. 3. & 4. Ang. in summa verb. Clericus, Lancelotus in sit. Canon. lib. 2. de pec.
Cleric.

Cleric. in gloss. Pro materia tamen subiecta possent comprehendi, & ideo quia lex debet esse clara, Pontifex ut obcuritates omnes amoveat, Sæcularium Clericorum se hic meminisse profitetur. Cum itaque personarum Ecclesiasticarum seu Clericorum appellatione non comprehendantur Regulares aut Monachi, quando de ipsorum præiudicio agitur, *DD. Rubr. & ad cap. 1. ne Clerici vel Monachi, arg. cap. statum de elect. in 6. Boetius Epo. in comment. ad tit. ne Clerici vel Monachi, cap. 7. num. 11. fol. 85.*

Dubitari posset, cujus correctioni Regulares qui ab ordinaria jurisdictione exempti sunt subiecti? Responderetur Jurisdictioni suorum Prælatorum, *cap. cum ab Ecclesiasticum Prælatus, de offic. ord. arg. l. fin. C. de jurisdictione om. iud. Navar. de Regularibus comment. 2. Emanuel. Roderic. quest. Reg. tom. 1. quest. 17. art. 1. non verò Episcopi, Emanuel. Roderic. ibidem tom. 2. quest. 2. art. 6. idque nisi extra claustra cum populi scandalo deliquerunt, qua de re est Bulla, quam infra inferui, Scholio 54. itaque si infra claustra degant, aut quid committant, non sunt conveniendo contra ordinario, Navarr. de Reg. Com. 2. num. 63. & seqq. & consequenter pro censu annuo non poterunt coram ordinario conveniri, non enim potest census centeni extra eorum claustra, Navarr. ibi. Emanuel. d. quest. 2. art. 18. poterunt tamen, si Prælati quibus subiciuntur, longius absint, privilegia enim non conceduntur cum magno terui incommodo. Emanuel. tom. 2. q. 61. art. 5. in fine, ut & similiter alio in loco ostendi, de jurisdic. ord. in Exempt. lib. 4. quest. 50. & 51. item ut & inquit dicto loco Navarrus in causis mercedum & miserabilium personarum juxta Concilii Tridentini dispositionem, Sess. 7. cap. 7. de reform.*

Sed an Prælatus cognoscat de homicidio extra claustra per Regularem commissio, Emanuel. Roderic. d. tom. 2. quest. 2. art. 10. & quest. 34. art. 1. respondet & probat autoritate Navatri, quod cognoscere poterit, non tamen de atrocioribus, si pœna capitalis esset imponenda, Conf. 6. de foro compet. qua de re & ego quædam, lib. 4. quest. 88. An autem ejusmodi Exemptorum Prælati torquere possint, & ad tritimes condemnare, discutit Navarrus De Reg. Com. 3. numer. 52. & Emanuel. Roderic. d. tom. 2. quest. 25. & ego etiam pluscula alia in loco lib. 4. q. 111.

(28) *Plura præsumunt.* Verbum hoc præsumperit, in materia correctiva & prohibitiva qualis est præsens, comminationem inducit, uti videre est ex quam plurimis Pontificii Juris textibus. Clem. Ambrosio in fin. de reb. Eccles. non alienandis, doctumque & malitiam præsupponit, Navarr. de alienis rerum Eccles. num. 16. Card. Clem. 1. quest. 39. de priv. undecumque ut lex puniens præsumentem non puniat bona fide facientem, Navarrus de datis & promissis pro iustitia notab. 23. numer. 38. Vere dicit Pontifex, Exemptos sibi multa in suam Ecclesiamque perniciem præsumere, nam & de eos multis in locis exclamat & conqueritur D. Bernardus ad Eugenium, idque etiam longe lateque deducit & probat Guilielmus Durandus

de modo Concilii celebrandi: part. 1. Rubr. 4. à numer. 15 usque 75. Et signanter num. 77.

(29) *Quæ ipsis infamiam non parvam pariunt.* Spe enim impunitatis crimina perpetrantur; quæ delinquentes infamant, *10. tit. ff. de his qui not. infamia.* idque eo facilius & liberius, quo Exemptionis prætextu se evasuros existimant, nam ut inquit Claudianus:

Proclivior usus

In peiora datur suadetque licentia luxum

Illebrisque effrena favet: Tunc vivere caste

Asperius cum prompta Venus, Tunc durius ira,

Consultimus cum poena patet.

(30) *Et aliis inferunt læsionem.* Pythagoræ est symbolum stateram ne transgrediari, id est, ne quid facias præter jus & æquum, fieri enim nequaquam id potest sine alterius læsione, imo ne quidem sine sui ipsius, cum etiam lucrum malum æquale dispendio censeatur.

(31) *Prætextu Exemptionis & libertatis à Sancta Sede obtenta.* Pontifex hoc in casu sentire videtur de Exemptionibus concessis Sancta Sede, non vero de Exemptionibus quæ aliis ex causis ortæ sunt, de quibus quædam scripsimus libro Exemptionum primo *quest. 3. num. 5. & seqq.*

(32) *Ordinariorum correctiones.* Casus plusquam centum quibus Exempti corrigi coercetique ab ordinario possunt, alibi descriptimus libro 2. de Jurisd. Ordinariorum in Exemptis *quest. 45.* debet tamen correctio hæc ut æqua sit & iusta, fieri animo medendi, non lævendi, *cap. Odio dist. 36.* & ex charitate, non vero ex futuro procedere, *cap. fraternitas 12. quest. cap. corripiantur 24. quest. 4. justitia tamen & juris rigor est misericordia temperanda, cap. omnis, cap. disciplina, cap. sunt itaque dist. 45.* Quandoque tamen correctio plus habere debet de asperitate quam benignitate *dist. cap. fraternitas, & cap. ecce 24. quest. 3. & cap. illud, eod. loco.* & è contra, quandoque etiam plus de mansuetudine quam rigore, *cap. sincera, cap. licet dist. 45.* Summa præstat cum severitate diligere quam cum levitate decipere, *cap. non omnis, cap. non oscuratur 5. quest. 5.* Charitas enim ibi esse nequit, sed languor, ubi mali mores notavimus Scholio 42.

(33) *Et ordinationes subterfugiunt.* Exempti subiiciuntur diversis & quam plurimis ordinationibus ordinarii, quos distinctim alibi retuli, *dicto libr. 2. quest. 45.*

(34) *Ac eorum forum declinant.* Exempti multis in casibus declinare possunt forum ordinarii ut ostendi tractato Exemptionum *lib. 2. quest. 6. & sequentibus.* Multis etiam in casibus non possunt partim à Concilio Tridentino re-

latis, partim à nobis dicta quaestione 45. & passim in discussis tractatus.
 (35) Nonnulli etiam impunitatem obtinere sperantes excessus committere non ve-
 rentur. Spe enim veniæ peccantes fortius delinquant quam alii; unde sacra Scrip-
 tura, inquit, maledictus homo qui peccat in spe. Facilitasque veniæ incentivum
 tribuit delinquendi, 35. quaest. 4. cap. est iniusta, & cap. ut Clericorum de vita & honest.
 Cler. Paulus Lancell. Insti. Canon. lib. 2. de immunit. Eccles. §. hic autem in gloss. verb.
 sperantes.

(36) Quos nisi per Exemptionem qua gaudent, crederent se defendi nullatenus
 fuissent commissuri, utrum delinquens spe impunitatis consequenda Exemptione
 quæ gaudet ea puniti possit? latè discussimus lib. 4. de Jurisdictione Ordin. in Exemp-
 ti & contra de Exempt. à Jurisdic. Ord. quaest. 71. per tot. signanter num. 31. resolvimus
 quæ gaudere. Quia circumstantia Spei immunitatis non excludit affectantem aut
 delinquentem à participatione legis, aut Privilegii. Navarr. de Jure & Indulgent.
 notab. 34. numer. 6. tertia quaestio. Et Clerici spe immunitatis delinquentes privilegio
 non privantur, Navarr. ibid. & cons. 36. num. 3. de sent. excomm. Nisi tamen specia-
 liter dispositum sit, quod spe immunitatis delinquens Exemptione non gaudeat,
 Navarr. de not. 34. num. 6.

§. TERTIUS.

S U M M A R I U M.

1. Audacia compescenda.	5. Conviventia Pralatorum reprehensa.
2. Committentes enorme crimen an Exem-
pionem amittant.	6. Pralatus non est de severitate à subdito
arguendus.
3. Quid sit scandalum.	7. Reipub. interest delicta non esse impu-
nita.
4. Scandala vitandi causa multa sunt spe-
ciali jure introducta qua hic recensentur.	8. Culpa est non corrigere.

(37) **H**INC itaque accidit (38) ut propter eorum audaciam, qui
 prætextu Exemptionis impunitatem excessuum obti-
 nere confidentes (39) nonnulla multoties committunt
 enormia (40) per quæ plurimū diffamatur Ecclesia (41) & scandala
 gravia generantur, (42) potissime autem cum talia per eos ad quos
 horum spectat correctio (43) incorrecta remaneant (44) seu illi ad
 quos spectant, illa punire negligunt.

SCHOLIUM.